

lematic character of its efficiency assessment. The problem of integration realization is associated with the fact that the extent and intensity of interaction between the components is increasing in this process. Integration is not only the strengthening of the bonds, but also changes of the source elements. Integration is considered as a process and a result, which is a synthesis of procedural and result components: integration-process (which provides uniting the earlier differentiated elements) and integration-result (which reflects the moment of obtaining a certain integrated product as a result of the integration process). Pedagogical integration is a purposefully organized connection of the similar parts and elements of content, form and teaching methods in terms of the education system, which leads to the self-development of a personality. Integration is considered as a dynamic, continuous, contradictory process, which requires a prognostic approach, taking features of knowledge parameters into account, revealing the specificity of their structuring, subject and integrated knowledge and provides applying forms, methods and tools of teaching, adequate to its content. The processes of integration in the national educational system act as a component of the comprehensive tendency of globalizing the world development processes, as a determinative intellectual basis for the harmonious development of national socio-economic systems.

Keywords: integration, integration processes, pedagogical integration.

Подано до редакції 16.01.15

УДК: 378+700.7+370.7

Тетяна Всеволодівна Осадча,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри диригентсько-хорової підготовки.
Наталія Володимирівна Бацанюк,
магістр кафедри диригентсько-хорової підготовки,
Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
вул. Фонтанська дорога, 4, м. Одеса, Україна

АРТИСТИЗМ ЯК ФАХОВА ЯКІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті актуалізовано питання формування професійних якостей, які відповідають ментальним характеристикам учителя у певній галузі знань, зокрема, в галузі мистецької освіти. Артистизм є комплексною якістю, що складається з таких компонентів: комплексно-виконавський, компетентно-драматургічний, перцептивно-комунікативний, мотиваційно-творчий. Усі компоненти мають пов'язані між собою елементи, що підтверджує комплексність цього феномену.

Ключові слова: артистизм, професійні ментальні якості, дитячий творчий колектив, компенсаторні властивості.

Професійні якості вчителя музичного мистецтва є важливим складником їх виконавської майстерності. Вони формуються впродовж набуття фахового досвіду, поступового заглиблення в спеціальність. Н. Гузієв стверджує, що поява і збагачення психічних новоутворень людини під впливом професійної праці обумовлюється дією як зовнішніх факторів зміни змісту самої професії, структури і форм професійної діяльності, професійних цінностей педагогічного співтовариства, його ментальності, так і внутрішньо особистісною динамікою уявлень людини про професію, про критерії успішності професійної праці [1, с. 5]. На підставі цього О. Реброва пояснює смисл професійної ментальності, яка, на думку вченої, залежить від фаху людини, оскільки фахівець володіє певним обсягом галузевих знань, які потребують відповідної мисленнєвої обробки, що й зумовлює формування професійних якостей, професійну картину світу, особливу фахову компетентність,

яка стає сходинкою у формуванні відповідної ментальності [6, с. 176]. Отже, для більш якісного фахового становлення вчителя музики важливим є з'ясування структурних та якісних ознак його ментальності в залежності від фаху. Так, наприклад, можна стверджувати, що для вчителя музики важливим є певний набір родових якостей, але не винятковим є фактор існування якостей, які домінують в обраній сфері виконавської діяльності. Серед таких якостей ми виокремлюємо артистизм, вважаємо, що ця якість має бути властивою вчителю музичного мистецтва як основна, проте для виконавської вокально-хорової діяльності артистизм стає домінуючою якістю. Між тим розвиток такої якості не стає метою цілеспрямованих методичних дій викладачів.

Аналіз літератури стосовно розвитку артистизму в музикантів засвідчив, що артистизм розглядається в контексті музичності. Так, О. Маркова пише, що музикальність у загально-естетичному плані наближена до то-

го, що в цілому називають «артистичністю» і принципово поєднане з «пластичністю» [5, с. 80].

Артистизм, за визначенням В. Комарова, – це сукупність проявів сценічної поведінки, мета якої – передача допоміжної художньої інформації слухачу, додаткове освітлення музичного образу за рахунок як зовнішніх, так і внутрішніх проявів творчої активності [3]. Отже, в міркуваннях науковця також простежуються елементи артистизму, якими виконавець користується для більш вразливої інтерпретації образу твору.

Феномен артистизму в педагогічному аспекті досліджували чисельні науковці, серед яких Р. Бажанова; Д. Белухін розглядав артистизм як особистісно-адаптаційний комплекс; Ж. Ваганова розглядала педагогічний артистизм як компонент творчої індивідуальності. Ґрунтовним є дослідження М. Харлашко, проте воно стосується формування артистизму у дітей в умовах додаткової освіти. Г. Гаріпова розглядала форми і методи театральної педагогіки, що сприяють формуванню артистизму особистості майбутніх учителів музики в процесі хорової підготовки. Методичний аспект артистизму в музикантів-виконавців представлений у дослідженні А. Чванової.

У контексті отримання вчителями музики спеціалізації «режисура музично-виховних заходів» викликає інтерес дослідження О. Сердюк, присвячене акторській майстерності саме учасників аматорського театального колективу, діяльність яких за функціями схожа з діяльністю акторів у музично-театральних колективах та керівників таких колективів.

Більшість досліджень стосовно артистизму має об'єктом або педагогічний, або фаховий артистизм в діяльності актора. Артистизм, як пише М. Харлашко, найчастіше розуміється у вузькому значенні як прояв акторських прийомів і навичок, необхідних для професії актора [8].

Мета статті: розкрити компонентну модель артистизму як фахової якості майбутніх учителів музичного мистецтва.

З метою більш докладного висвітлення феномену артистизму звернемося до мистецтвознавчого аспекту. Зокрема, дослідження О. Комарова також репрезентують артистизм у сполученні з виконавською діяльністю музиканта. Автор також вказує на комплексну природу артистизму, що складається з психологічного, художньо-естетичного та музично-виконавського аспектів [3]. Ступінь виразності проявів артистизму залежить від психічної активності й емоційності особистості, а індивідуальна модель артистизму залежить від балансу раціонального та емоційного в структурі мислення виконавця, а також від усталеної манери і художньо-естетичних уподобань виконавця [3]. Артистизм музиканта, будучи відображенням його внутрішніх особистісних якостей і виконавської майстерності, несе в собі надзвичайно значущу інформацію, покликану додатково висвітлювати музичний образ, додавати йому динамізму і візуальної доступності.

Спираючись на механізми художнього перевтілення, артистизм є проявом внутрішньої активності творця, потужним засобом музично-психологічного впливу, пише В. Комаров [3].

Важливо враховувати, що артистизм є психічною властивістю. Він виявляється в емоційності. Емоційність нерідко стає таким виявом артистизму, що здатен компенсувати певні виконавські недоліки. Наприклад, володіння певними навичками основного виду музичного або хореографічного виконавства не є достатньо сформованими, проте студент володіє емоційністю виконання, яка дозволяє зробити його інтерпретацію твору переконливою. А головне – вона більш яскраво може впливати на слухача та глядача, ніж досконале технічне виконавство. Таку властивість виконавці застосовують як компенсаторний механізм, саме чим і є артистизм.

Йдеться про компенсаторику або компенсативність, яка в психології мистецтва позначає щось таке, чого немає в житті. Учені під цим поняттям розуміють «здібність заміщувати відсутній досвід» (Н. Мокшина), естетичну здібність відійти від соціального в «ілюзорне» життя (Л. О. Сморж), принцип художньої творчості (О. Маркова), «атрибут естетичного буття» (А. Канарський). Це атрибут «додатковості», що використовується під час передачі дійсності в художньому виконавстві, сутністю якого є не її точне копіювання, а «мімезис» – наслідування того, що бажане й має бути.

«Художньо-виконавські емоції – це перш за все емоції, включені в реалізацію фіксованої на виконання конкретної партитури вокально-хорової установки: 1) емоції, що підготовлюють її реалізацію (сценічне хвилювання, зібраність та інше); 2) емоції процесу невинної, «бурхливої» реалізації фіксованої установки під час виконання (емоційна «партитура» виконання, натхнення, контакт із залом глядачів та інше); 3) емоції оцінки реалізації установки (так зване «післястрадне збудження» – радість, бажання творчості, «спустошеність» та інше – залежно від повноти реалізації вокально-хорової установки) [4]. С. Сгібнева вважає, що під час переживання образу і за наявності адекватних акторських здібностей формується настанова на перевтілення. Таким чином, емоційно-художня сфера особистості стає провідною, домінуючою в акторській професії. Водночас, переживання мистецтва або яких-небудь реалій дійсності можливе тільки за потреби у переживанні – співпереживанні. Своєю виконавською майстерністю вчитель покликаний розбудити співчуття і співпереживання музичному образу у дітей. У роботі вчителя музики акторське начало присутнє особливо рельєфно. Художній потенціал особистості визначається рівнем, змістом та інтенсивністю її художніх потреб і тим, як вона їх задовольняє [7, с. 27].

Артистизм – це якість, яка завжди спрямована на когось: слухача, глядача. Саме для себе людина не буде цілеспрямовано входити в якусь роль. Але в му-

зичному мистецтві, а також в хореографії можливі такі стани, коли виконавець заглиблюється в образ, навіть абстрагується від реальності. Між тим для вчителя цілеспрямоване застосування артистизму все ж такі важливіше саме для створення середовища художньої комунікації.

Комунікативний аспект артистизму пов'язаний з критеріями емоційності та емотивності висловлення. Так, Я. Гнезділова пише, що емоційність та емотивність розглядаються як різні поняття мовної системи, розмежування яких тісно пов'язане з неконтрольованістю/контрольованістю вираження емоцій у процесі мовлення. *Емоційність* у такому випадку є спонтанною, непередбачуваною ознакою мовлення. Вона відбиває прояв емоційного стану мовців у момент спілкування. *Емотивність*, навпаки, передбачувана, усвідомлювана ознака мовлення, яка з'являється внаслідок уживання таких мовних засобів, які цілеспрямовано надають мовленню емоційності й експресивності, тобто призводять до навмисно створеного емоційного ефекту комунікації [2]. Отже, розумове, цілеспрямоване використання емоційних засобів мовного висловлювання з метою його більшого враження на слухача є явищем емотивним та таким, що стає атрибутом акторської гри, яка покращує артистичність виконавства.

Артистизм учителя музики найбільш багатопланово виявляється в творчому колективі учнів. Це – не просто виконавський артистизм як здатність компенсаторних дій, це – якість, яка спрямована на розкриття творчих здібностей учнів та розкриття їх артистизму, їх можливості проникнути в образ героя.

Дитячий творчий колектив – це колектив, який об'єднує групу дітей, пов'язаних спільністю інтересів, зокрема естетичних (хореографічних, музичних та ін.) та емоційною близькістю, що прагнуть однієї мети, мають навчальні та творчі здібності, завдяки яким створюється оригінальний продукт, який відрізняється новизною. Отже, колективна художньо-творча діяльність характеризується синтезом прояву особистісних, індивідуально-творчо розвинених "Я", в творчому самовираженні яких полягає спільна художня ідея, загальні творчі завдання та спільні методи їх вирішення.

Стосовно артистизму вчителя в музично-театральному колективі школярів ми орієнтуємося на наступні аспекти творчої діяльності школярів, як-от: музично-виконавський (вокальний або інструментальний), художньо-драматургічний (емоційно-образний, художньо-рефлексивний), виконавсько-компенсаторний (пластико-хореографічний, мімічний, інтонаційно-риторичний) та перцептивно-комунікативний (емоційно-образне сприйняття: уява,

фантазія; комунікативне сприйняття: спілкування, вміння вести творчий діалог, розуміння іншого).

На підставі виокремлених видів творчої діяльності ми визначили компонентну структуру артистизму не як вузьку специфічну творчу здібність, а як інтегровану якість, що сприяє підвищенню мотивації творчого самовираження, художньої компетентності, адаптації до соціокультурного середовища, комунікативних умінь. Таким чином, компонентами було обрано комплексно-виконавський, компетентнісно-драматургічний, перцептивно-комунікативний, мотиваційно-творчий.

Кожний з компонентів містив у собі елементи. Так, *комплексно-виконавський* складався з музично-виконавського та виконавсько-компенсаторного елементів; *компетентнісно-драматургічний* – з художньої освіченості та знань специфіки акторської гри; *перцептивно-комунікативний* компонент складався з таких елементів: адекватність сприйняття художньої інформації; вміння вести діалог, розуміти іншого; *мотиваційно-творчий* компонент складався з таких елементів: прагнення творчого самовираження, зацікавленості та задоволення від співтворчості.

Таким чином, артистизм розглядається у вузькому та у широкому сенсі. Вузький сенс стосується артистизму як якості фахівців – акторів театру, музикантів, навіть педагогів. Широкий сенс артистизму пов'язаний з життєвими реаліями, соціальною адаптацією, прийняттям норм моралі, культури, співвідношень тощо. Артистизм є комплексною якістю, яка охоплює музикальність, емоційність, емотивність, комунікативність особистості в їх співвідношенні та спрямуванні до розкриття художнього образу під час виконавського процесу та осягнення образу іншими під час педагогічного процесу. Артистизм у роботі вчителя музики складається з наступних компонентів: комплексно-виконавський; компетентнісно-драматургічний; перцептивно-комунікативний; мотиваційно-творчий. Усі компоненти мають елементи і пов'язані між собою, що підтверджує комплексність цього феномену.

У діяльності вчителя музики артистизм проявляється в процесі безпосередньо виконавської діяльності та в роботі з творчим колективом учнів. Останнім часом в освітньому просторі, зокрема в умовах позашкільної освіти, набувають попити музично-театральні студії, музично-театральні та музично-хореографічні колективи. Це – нові форми художньо-творчого синтезу, творча інтенсивність діяльності дітей в таких колективах має спиратися на професіоналізм учителя музики та на його специфічні якості, серед яких особлива увага приділяється артистизму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гузій Н. В. Проблема професіогенезу фахівця в ракурсі сучасних теорій професіоналізації / Н. В. Гузій // Науковий часопис Національного педагогічного універ-

ситету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць / Ред. кол. Н. В. Гузій (відповідальний редак-

тор) та ін.). – Вип.11 (21). – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – С.3-6.

2. Гнезділова Я. В. Емоційність VS емотивність [Електронний реурс] / Я. В. Гнезділова. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vknl/fil/2012_1/Gnezdilova.pdf.

3. Комаров В. А. Артистизм как феномен музыкального искусства. Автореф. дис. на соиск. учён. степени канд.искусствоведения / В. А. Комаров. – Оренбург, 2010. – 22 с.

4. Кузнецов Ю. М. Экспериментальное исследование эмоциональной выразительности хора [Электронный ресурс] / Ю. М. Кузнецов. – М., 2007. Режим доступа <http://www.horovedenie.ru/index.php/articles/monographs/62-2009-11-23-11-28-49>.

5. Маркова Е. Н. Вопросы теории исполнительства: Материалы к курсу теории исполнительства для магистров и аспирантов / Елена Николаевна Маркова. – Одесса: Астропринт, 2002. – 128 с.

REFERENCES

1. Huzii, N. V. (2010). Problema profesiohenezu fakhivtsia v rakursi suchasnykh teorii profesionalizatsii [Problem of professional genesis of a specialist in terms of modern theory of professionalization]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 16. Tvorcha osobystist uchytelia: problemy teorii i praktyky: Zbirnyk naukovykh prats – Scientific journal of National pedagogical M. P. Dragomanov university. Series 16. Creative persobality of a teacher: problems of theory and practice: Collection of scientific works, 11 (21), 3-6.* Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].

2. Hnezdilova, Ya. V. (n. d.). *Emotsiynist VS emotyvnist [Emotionality vs effectability]*. Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vknl/fil/2012_1/Gnezdilova.pdf.

3. Komarov, V. A. (2010). *Artistizm kak fenomen muzyikalnogo iskusstva. [Artistry as a phenomenon of music art]*. Odessa [in Russian].

4. Kuznetsov, Yu. M. (2007). *Ekspyrymentalnoe issledovanie emotsionalnoy vyrazitelnosti hora [Experimental research of emotional choir expressiveness]*. Retrieved from: <http://www.horovedenie.ru/index.php/articles/monographs/62-2009-11-23-11-28-49>.

6. Реброва О.С. Методологічні основи педагогічної ментальності: культурологічний та професійний аспекти: [монографія] / О.С.Реброва. – Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 283 с.

7. Сгибнева С.С. Вокальное творчество актера драматического театра: искусствоведческий и психолого-педагогический аспекты: дис. ... канд. искусствоведения: спец. 17.00.03 «Музыкальное искусство» / Снежана Сергеевна Сгибнева. – Харьков, 2009. – 201 с.

8. Харлашко М. А. Формирование артистизма у детей младшего школьного возраста в системе учреждений дополнительного образования, Автореф.дис. канд.пед.наук: спец. 13.00.02 – Теория и методика обучения и воспитания / М. А. Харлашко. – М., 2011. – 19 с. Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/formirovanie-artestizma-u-detei-mladshego-shkolnogo-vozrasta-v-sisteme-uchrezhdenii>.

5. Markova, E. N. (2002). *Voprosy teorii ispolnitelstva: Materialy k kursu teorii ispolnitelstva dlya magistrrov i aspirantov [Issues of performance theory: material for the performance course for master students and post-graduate students]*. Odessa: Astroprint [in Russian].

6. Rebrova, O. Ye. (2012). *Metodolohichni osnovy pedahohichnoi mentalnosti: kulturolohichni ta profesiyni aspekty: [monohrafiia] [Methodological foundations of pedagogical mentality: culturological and professional aspcts: monograph]*. Kyiv: NPU imeni M.P. Drahomanova [in Ukrainian].

7. Sgibneva, S. S. (2009). *Vokalnoe tvorchestvo aktera dramaticheskogo teatra: iskusstvedcheskiy i psihologo-pedagogicheskiy aspekty [Vocal creativity of a drama actor: Art history and psychologically-pedagogical aspects]*. Kharkov [in Russian].

8. Harlashko, M. A. (2011). *Formirovanie artestizma u detey mladshego shkolnogo vozrasta v sisteme uchrezhdeniy dopolnitelnogo obrazovaniya [Formation of artistry of primary school pupils in the system of out-of-school activities]*. *Candidate's thesis*. Moscow. Retrieved from: <http://www.dissercat.com/content/formirovanie-artestizma-u-detei-mladshego-shkolnogo-vozrasta-v-sisteme-uchrezhdenii> [in Russian].

Татьяна Всеволодовна Осадчая,

кандидат педагогических наук, доцент, заведующая кафедрой дирижерско-хоровой подготовки,

Наталья Владимировна Бацанюк,

магистр кафедры дирижерско-хоровой подготовки,

Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского,

ул. Фонтанская дорога, 4, г. Одесса, Украина

АРТИСТИЗМ КАК ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ КАЧЕСТВО БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ

В статье актуализирован вопрос формирования профессиональных качеств, которые соответствуют ментальным характеристикам учителя в определенной области знаний, в частности, в области художественного образования. Многогранность артистизма рассматривается в узком и в широком смысле. Узкий смысл касается артистизма как качества специалистов – актеров театра, музыкантов и даже педагогов. Широкий смысл артистизма связан с

жизненными реалиями, социальной адаптацией, принятием норм морали, культуры, соотношений и тому подобное. В подготовке будущих учителей музыки обращено внимание на артистизм, который проявляется в исполнительской творческой деятельности (компенсаторное свойство исполнителя), а также в педагогической деятельности с творческими коллективами учеников (владение элементами театральной педагогики). Артистизм является комплексным качеством, охватывающим музыкальность, эмоциональность, эмотивность, коммуникативность личности в их соотношении и направлении к раскрытию художественного образа во время исполнительного процесса и постижения образа другими в ходе педагогического процесса. Артистизм является комплексным качеством, состоящим из следующих компонентов: комплексно-исполнительский; компетентно-драматургический; перцептивно-коммуникативный; мотивационно-творческий. Все компоненты имеют связанные между собой элементы, что подтверждает комплексность этого феномена. В последнее время в образовательном пространстве, в частности в условиях внешкольного образования, приобретает спрос музыкально-театральные студии, музыкально-театральные и музыкально-хореографические коллективы. Это новые формы художественно-творческого синтеза, творческая интенсивность деятельности детей в таких коллективах должна опираться на профессионализм учителя музыки и на его специфические качества, среди которых особое внимание уделяется артистизму.

Ключевые слова: артистизм, профессиональные ментальные качества, детский творческий коллектив, компенсаторные свойства.

Tetiana Osadcha,

*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), Associate Professor,
Head of the Department of the Conducting and Choral Training.*

Natalia Batsaniuk,

*Master Degree student of the Department of the Conducting and Choral Training,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
Fontanska Doroha Str., 4, Odesa, Ukraine*

ARTISTRY AS FUTURE MUSIC TEACHER'S PROFESSIONAL QUALITY

The article deals with the issue of forming professional skills, which comply with mental characteristics of a teacher of a certain knowledge field, particularly, the sphere of art education. Many-sidedness of the artistry is considered in the narrow and in the generalized sense. The narrow sense concerns the artistry as specialists' qualities – theatre actors, musicians, and even pedagogues. The generalized sense of artistry is connected with life realities, social adaptation, accepting norms of culture, correlations etc. Special attention in future Music teachers' training is paid to the artistry, which is manifested during the creative activity (compensatory performer's quality), as well as in the pedagogical activity with creative pupil groups (mastering the skills of theatrical behavior). Artistry is a complex quality, which includes musicality, emotionality, communicativeness of a personality in their correlation and orientation to the revealing of artistic image during a performance and realization of the image by others during the pedagogical process. Artistry includes the following components: complex and performing, competence and dramatic, perceptual and communicative, motivational and creative. All these components have elements, which are interconnected and this fact proves the complex character of this phenomenon. Recently in terms of the educational process and in particular within the out-of-school education musical and theatrical studios, musical and choreographic groups are becoming more and more popular. They are the new forms of artistic and creative synthesis; creative intensity of children's activity in such groups has to be based on the professionalism of a Music teacher and on these specific qualities, special attention among which is paid to the artistry.

Keywords: artistry, professional mental qualities, children creative group, compensatory qualities.

Подано до редакції 22.01.15